

Kríziskezelés a mezőgazdaságban

A francia gazdálkodók társasága ([Société des Agriculteurs de France](http://www.agriculteursdefrance.com/)¹, SAF, alapítva 1867-ben), ami egy politika-mentes, kifejezetten a „tisztá gondolkodásra” létrejött szakmai szervezet, szakmai beszélgetésre hívta meg a Párizsban akkreditált mezőgazdasági attasék baráti körét, a találkozó fő témája a mezőgazdasági kríziskezelés volt.

Mint az a bevezetőben is megfogalmazódott, a kríziskezelésnek számos vetülete és szintje lehetséges, így beszélhetünk egyéni és kollektív kríziskezelésről, illetve különböző kockázatokkal (klimatikus, növény- és állategészségügyi, piaci, stb.) szembeni lépésekről. Mindenképpen megkülönböztetett figyelmet kell szentelni a klimatikus szélsőségeknek, mivel az elmúlt években e természeti jelenségek száma és amplitúdója jelentősen nőtt, mondta a SAF igazgatója, Valéry Elysséef, de aláhúzza a piaci krízisek és az egyre nagyobb kockázatot és gyakoriságot mutató egyes járványok okozta problémákat is, ez utóbbi különösen az állattenyésztésben okoz komoly kieséseket. 2009. bizonyos szempontból választóvonalaként is értékelhető, ettől kezdve egyre inkább a természeti erőforrások és a termények hiányáról lehet beszélni, ami a piac hektikus ingadozásában, szélsőséges reakcióiban is megmutatkozik. Ezekkel szemben az egyéni és kollektív (*ideértve a magánraktározást és a kölcsönös válságkezelő alapok létrehozását is*) válaszlépéseknek nagyon nagy jelentősége van, ahol a szakmai válaszok mellett elengedhetetlen a stabil biztosítási rendszer és a támogató állam (*kivételes helyzetekben megítélt költségvetési támogatásokkal*) jelenléte is.

A téma kapcsán elhangzott gazdálkodói beszámolók során elhangzott például, hogy a kifejezetten növénytermesztésre szakosodott megyékben és régiókban szerencsés választás lehet a gazdaságon belül bizonyos mértékű állattenyésztés megtartása, valamint ezzel párhuzamosan az olyan kiegészítő tevékenységek irányába való fordulás, mint a megújuló energiák (fotovoltaikus, biogáz, szélenergia) termelése vagy a falusi turizmus. Ezek együttesen már olyan, több lábbon álló szimbiózist jelentenek, amikkel érdemben lehet javítani a gazdaság jövedelem-biztonságát és a külső tényezőkkel szembeni függetlenségét például azzal, hogy a gazdaság tápanyag- és energia-szükségletének bizonyos hányadát helyben termelik meg. Hangsúlyozták, mindezek megvalósításához természetesen szükség van egy minimális gazdaságméretre, valamint ügyelni kell arra, hogy az újabb tevékenységeket – alapesetben - ne a már létezők rovására kezdjék el fejleszteni. Hozzá tették, sajnálatos módon a francia szabályozás és hivatali hozzáállás ritkán támogatja fönntartások nélkül az innovatív projekteket, mivel ezek „nem férnek bele az aktuális szabályok jelentette keretbe”. Míg azonban az európai versenytársak legtöbbször ilyen esetben a keretet tágítja, a francia államigazgatás azt várja el, hogy a projektet próbálja meg a készítője beleerőltetni a keretbe – ez viszont sokszor elvenné annak innovatív jellegét. Megjegyezték továbbá azt is, hogy az energia-termelésnek van egy olyan előnye, ami sokkal vonzóbbá teszi ezt a tevékenységet, mint a klasszikus mezőgazdasági tevékenységet, nevezetesen az, hogy a fotovoltaikus áram termelésére 20, a biogázra 15 éves szerződést lehet kötni az energiaszolgáltatóval, ami hosszú távú kiszámíthatóságot jelent – ez hiányzik a hagyományos agrár-ágazatokban.

Más gazdálkodók a mezőgazdaság és ezen belül az élelmiszerek társadalmi megbecsülését, „reputációját” próbálják közös programokkal erősíteni. A SAF ennek támogatására javasolta, hogy jöjjön létre a „mezőgazdaság és élelmiszeripar megbecsülését előmozdító bizottság” (*Haut Comité à la Réputation du secteur agricole et alimentaire*), ami többek között segítene abban, hogy a társadalomban végre valós kép alakuljon ki a francia mezőgazdaságról és

¹ <http://www.agriculteursdefrance.com/>

élelmiszer-iparról, megszüntetve a sokszor több évtizedes „időeltolódást” az imázs és a valóság között. Ennek szükségességét mi sem támasztja alá jobban, mint a tavalyi *E. coli*-botrány és annak zöldségágazatra és ezen keresztül az egész gazdaságra gyakorolt hatása, ami nem csak néhány országban, de gyakorlatilag egész Európában érezhető volt. Ez különösen annak fényében szomorú, hogy az európai élelmiszer-biztonság soha nem volt ilyen jó, ennek tudatosítása helyett azonban a média a szenzáció-hajhászásra és a „negatív kommunikációra” helyezte a hangsúlyt, nem törődve annak gazdasági és társadalmi következményeivel.

Az elmúlt években jelentős fejlődésen ment keresztül a mezőgazdasági termésbiztosítás rendszere is, a korábbi, kimondottan állami szektorból ez egyre inkább átkerült a magánszférába, és a biztosító társaságok egyre „szofisztikáltabb”, a termelők igényeihez és a mezőgazdasági termelés sajátosságaihoz mind jobban adaptált biztosítási termékekkel jelennek meg a piacon. Ehhez az is jelentős mértékben hozzájárult, hogy a távérzékelési technikák tökéletesedésével és általánossá válásával az egyes kultúrák állapota – különösen a GOF-növények esetében – egyre könnyebben követhetővé vált, ahogy az egyes természeti jelenségek adott régiókban történő manifesztálódása is. A Groupama a biztosítók között élen járt abban, hogy az egyes időjárási szélsőségek okozta káresetek előfordulási gyakoriságát országos szinten elemezve olyan több kockázatra (*multirisque*) kiterjedő biztosítási rendszert dolgozzon ki, ami kielégíti a termelők érdekeit, de egyben a cég szempontjából is üzletileg stabil tevékenységet tesz lehetővé. A mezőgazdasági biztosítási rendszer további fejlődését hátráltatja, hogy egyelőre nincs mögötte egy olyan állami viszontbiztosítási rendszer, ami lehetővé tenné, hogy kimondottan szélsőséges, kiemelkedően nagy kárral járó természeti csapások esetén is eredményesen működhessen. Egyes vélemények szerint az időjárási jelenségek elleni biztosítási rendszer akkor lenne valóban hatékony, ha azt valamilyen szinten kötelezővé lehetne tenni – az Arvalis² részéről voltak olyan irányú vizsgálatok, amik föltételezték ennek a rendszernek a kiépítését a gabonatermesztők körében, ám konstatálniuk kellett, hogy az észak-franciaországi termelők körében ezt nem lehet megvalósítani, a déliek viszont sokkal könnyebben elfogadták volna ezt.

A 2011-2015-ös időszakra kidolgozott francia nemzeti klímaváltozás-adaptációs stratégiáról (PNACC³) szólva a SAF-nál elmondták, a számos területet lefedő, széles körű szakmai és társadalmi konzultációs folyamat után sorra kerülő tárcaközi egyeztetések során a mezőgazdasági minisztérium „csatát vesztett” a környezetvédelmi tárcával szemben, ami visszaköszön az elfogadott anyagban is. A stratégiával összhangban 2012. őszén megrendezik az energetikai átmenettel – ezen belül is hangsúlyosan a megújuló energiákkal és a hozzájuk kapcsolódó iparral - foglalkozó környezetvédelmi konferenciát, 2013-ban pedig sor kerül a stratégia megvalósításának félidős értékelésére is. Ez utóbbi keretében megvizsgálják, a tervben foglaltak megvalósítása mennyiben van összhangban a regionális energia-, klíma- és levegő-stratégiával (*schéma régional du climat, de l'air et de l'énergie*) és a területi klíma-energia programokkal (*plan climat-énergie territorial*). A PNACC összesen 21 akciótervet tartalmaz, ezek között található a mezőgazdasággal és a biztosítási rendszer finanszírozásával kapcsolatos is. A mezőgazdasági fejezet inkább általános érvényű megállapításokat tartalmaz (innováció, megelőzés, monitorozási és riasztási rendszerek szükségessége, természeti erőforrások fenntarthat használata, stb.), a pénzügyi pedig megkülönböztetett figyelmet szentel a klimatikus szélsőségek elleni biztosításnak. A javaslatok szerint meg kell őrizni a termésbiztosítási támogatás eszközét a 2013. utáni KAP-ban is, valamint össze kell ezt kapcsolni olyan ösztönzőkkel, ami növeli az érintettek felelősség-vállalási hajlandóságát. Javasolja továbbá olyan új, kölcsönös biztosítási alapok létrehozását, amik lehetővé teszik a

² Arvalis – Institut de végéfal: szántóföldi kultúrák alkalmazott kutatási intézete

³ plan national d'adaptation au changement climatique

gazdálkodók számára, hogy növény- vagy állategészségügyi, vagy környezeti katasztrófák esetében kártérítést kaphassanak.

A SAF megkülönböztetett figyelmet szentel a KAP fejlődésének is, ezen belül annak, miként alakul ezen belül a kockázatokkal szembeni „védőháló” (*filet de sécurité*) sorsa. A költségvetési (francia vagy uniós) forrásból származó, ehhez kapcsolódó támogatásoknak azonban csak akkor van értelmük, ha a folyamatosan változó, fejlődő mezőgazdaságban a gazdálkodók minden korábbinál jobban figyelnek maguk is a különböző kockázatokra és igyekeznek azok lehető legeredményesebb kivédésére törekedni. Ezek között sajátos helyet foglalnak el a piaci szélsőségek, amik nem magát a termelést, hanem a gazdaság pénzügyi helyzetét képesek, akár szélsőséges mértékben is, befolyásolni – ebben az esetben rengeteg múlik azon, hogy a gazdálkodó az adott pillanatban milyen döntést hoz. A KAP küszöbön álló reformja és a mezőgazdaságban tapasztalt átalakulások számos kérdést fölvetnek a mezőgazdasági biztosításokkal kapcsolatosan a gazdálkodók és a biztosítók, valamint a sok esetben a garanciát vállaló állam részéről is, ahol csak egy kérdés a sok közül, hogy az első pillérből átkerüljön-e ez második pillérbe vagy sem? Bonyolítja a helyzetet, hogy nem csak az EU-n belül tapasztalható különbséget az alkalmazott biztosítási rendszerekben, de a bizonyos „észak-dél” különbség, de Franciaországon belül is. A francia agrárkamarához hasonlóan a SAF is támogatja Michel Dantin EP-képviselő piacszabályozással kapcsolatos javaslatait, leszögezve, hogy a mezőgazdaságot minél inkább ki kell vonni a hektikusan ingadozó piaci árak okozta hatások alól, ez pedig csak a jelenlegi piacszabályozó intézkedések megőrzésével, a könnyen aktiválható kríziskezelési módszerekkel és az ágazati szereplők gazdasági szervezettségének növelésével lehet. A SAF vezető tisztviselői körében olyan vélemények is megfogalmazódtak, miszerint a stabilnak egyre kevésbé nevezhető világpiaci helyzetben, amihez egyre kiszámíthatatlanabb és szélsőségesebb klimatikus jelenségek társulnak, csak egy messzemenően rugalmas uniós támogatási rendszer jelenthet érdemi megoldást, ahol mindig azokat az eszközöket alkalmazzuk, amikre a körülmények ismeretében valóban szükség van, és amik érdemi megoldást jelenthetnek. Látva továbbá azt a rendkívüli változatosságot, ami az uniós tagországokon belül is tapasztalható pl. a különleges helyzetekben alkalmazott egyedi támogatások terén, elengedhetetlen, hogy minél előbb végbemenjen egy uniós harmonizáció ezen a területen (is). Ehhez elsősorban politikai akarat szükséges a tagországok részéről, de tagadhatatlan, hogy költségvetési vonzatai is vannak.

Somogyi Norbert mezőgazdasági és TÉT-attasé, Párizs